

ROZPALAĆ (23) *vb impf*

roz- (15), rof- (8).

o oraz drugie a jasne, w inf -pa-; w pozostałych formach -pã- (14), -pa- (1) *RejPs*.

inf rozpalać (2). ◊ *praes 1 sg* rozpálám (3). ◊ *3 sg* rozpálå (6). ◊ *3 pl* rozpálają (3). ◊ *praet 3 sg m* rozpálål (3). ◊ *part praes act* rozpálając (6).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVIII w. s.v. rozpalić.

1. Rozgrzewać w najwyższym stopniu w ogniu (o metalach: do temperatury bliskiej topnienia, do czerwoności); *candefacere, excandefacere Calep, Cn; flammare, incendere, inflammare Cn* [w tym: *co* (7)] (10) : y ziecháli fie w Słåku/ tåm go [*Bolesława, księcia czeskiego*] Chåbry dał poimåć/ å żelåzo rozpålåjąc przed oczy mu przytykano/ å od tego oflnål/ potym fie do Czech flepo nåwrocił. *BielKron* 323v; *Ustrina, Locus in quo metalla candescunt, ut laborentur, Mieyfce zwłåfzczå gdzie kowale y ym równi rzemieñnici żelazå y ynfze krułfce rofpålåyå Måcz* 509a; *Calep* 157a, 382b, 934a, 1143a.

W przeciwstawieniu: »rozpalać ... gasić« (4): zawięzać to w chułtkę å włóżyć w czyłte wino/ potym złothe blałki rofpålåć å w tymże winie galić å to wino pić *FalZioł* V 62v, II 17b, V 67v; å rofpålåjąc gågåtek w Winie go gås *SienLek* 86.

Szereg: »zagrzewać albo rozpalać« (1): å potym wezmi Złoto czyłte å zagrzewaiåcz ie: albo rozpålåjąc ie: gas wtych wodkach *FalZioł* II 17b.

2. Powodować podwyższenie temperatury ciała [w tym: *co* (1)] (2) : gdyż goråcé [*wody ciepliczne*] bårzo głowę rozpålåją/ å do więtfzych chorób/ niżli piérwfze były/ przywođzić więc zwykły. *Oczko* 14v.

W przeciwstawieniu: »zaziębiać ... rozpalać« (1): złoto tę włåfność ma/ Kiedy żimno zåziåbia/ w goråcość rofpåla. *RejZwierz* 35v.

3. Wywoływać skrajne emocje lub je wzmacniać (czyjeś lub własne) (11) :

rozpalać kogo (3): Tåm go [*św. Bernat Wilhelma*] ogniłtymi onemi słowy vpominåjąc å do pokuty przywođząc rozpålål/ przez siedm dni w onym fię znim klałftorze zåmknåwży. *SkarŻyw* 164; *OrzJan* 35.Cf »jako ogieñ rozpålåć«.

rozpalać komu (1): Raz iey oycowłkie ośierocenie/ y fmutek ktory mu tåiemnym odeyściem [*św. Eufrozyna*] zådałål/ y miłość ku oycu przyrodzonå rozwodził y rozpålål/ mowiåc: [...] *SkarŻyw* 14.

rozpalać czym (2): y włzytkiego zdraycę tego rozpåla furiå/ y niemiernym gniewem/ trapiåc wednie y w nocy myłł niecnotliwå iego. *OrzJan* 35.Cf »rozpålåć serce swe«.

Zwroty: »rozpålåć gniew swoj« = *gniewać się* (1): å zażli tåk iuz [*Boże*] wiecznie małz rofpålåć gniew słwoy nåd trzodå fıwå ktora iełł łåłkåwey opiece twey poruczonå. *RejPs* 108.

»[kogo] jako ogieñ rozpålåć« (1): Zåpålilo fie práwie serce wemnie rozmyłłåjąc wiåkich iełł przygodach/ å iż zåmilczec mułłę tå mię rzecz iåko ogieñ rofpåla. *RejPs* 59.

W przen [co] (5) : Ięzyk połthånåwiåią miedzy członkåmi nålłfemi/ ktory pokåla włzyłthko ciåło/ y rofpåla [*inflammåt*] koło przyrodzenia nålłfego: zåpalony od piekłå. *Leop Iac* 3/6.

Zwroty: »[czym] rozpålåć serce swe« (1): A on [*św. Antoni z Padwy*] tåm nålazwłży łkålę y komorkę wniew/ wielkimi modlitwåmi/ połty/ y fıtrapieniem ciåłål/ y rozmyłłaniem fıpraw y dobrođzieyłtw Bołkich/ rozpålål serce łwe *SkarŻyw* 543.

»serce (ludzkie) ku miłości (a. miłowaniu), w miłości rozpalać« [szyk zmienny] (2:1): A niechtążt ijch w wąpieniu/ anij w załmuceniu zołtawitz/ piłmo ijm wykładá/ fertza w miłości rozpálá/ wąpienijé ij błąd od nich oddálá. *OpecŻyw* 168v, 168v; iáko ogniłci połlowie rozlatáią fie rołpaláiąc ludzkie łercá ku m[i]łóci iego. *RejPs* 152.

α. *Nakłaniać, zachęcać do złego* (1) : [Száthan bacząc/ thák bárzo rołpalał/ iże gdzie iedno mogli tám potwornie ołobę Páwłá łwiętego niewinnie ołławiáli *GilPos* 163.]

rozpalać co do czego (1): A ktemu [pijaństwo] náłżę náture z włomności y krewkości łwey/ ku złemu łkłonną/ nieináčzey iáko oley wlany ná ogień/ do łwięłczych rołpułł rozżarza y rołpala. *WerGośc* 204.

W porównaniu (1): *WerGośc* 204 cf *rozpalać co do czego*.

Szereg: »rozżarzać i rozpalać« (1): *WerGośc* 204 cf *rozpalać co do czego*.

Formacje współrdzenne cf **PALIĆ**.

Cf **OZPALAĆ, ROZPALAJĄCY, ROZPALANIE**